

STANDARDY – INDIKÁTORY ZEMĚPISU

Současný pluralitní systém v České republice se logicky dostal i do oblasti školství. Projevuje se především v určité svobodě ve výběru obsahu, ale zejména postupů a metod výuky. Obrovské množství informací, které jsou k dispozici a rychle se měnící svět mění i pohled na současnou geografii. V současné době tak ani nemůže existovat jen jeden objektivní pohled. Autoři „Nové regionální geografie“ (Praha, Karolinum, 2019, s. 13) prováděli určité dílčí průzkumy při hledání odpovědí na otázky, co by měl znát z regionálně geografických pojmů žák, vycházející ze základní školy, maturant, nebo maturující z geografie? Mají učitelé stejné či alespoň blízké představy o množství a výběru požadovaných regionálně geografických pojmů a jejich vzájemných vazeb? Autoři průzkumu zjistili, že rozdíly mezi představami jednotlivých učitelů v množství požadovaných regionálně geografických pojmů se liší až šestinásobně, v obsahových požadavcích hůře srovnatelných dokonce ještě více. Řešení této situace by mohla napomoci tvorba standardů geografického vzdělávání. Na jejich základě pak další tvorba moderně pojatých učebnic apod. Současné kurikulum v podobě státního dokumentu RVP ZV nebo RVP GV dává v podobě očekávaných výstupů jakési volné mantinely, chceme-li cílové standardy. Chybí však jejich rozpracování do konkrétní a měřitelné úrovně. Snaha o jejich rozpracování vznikla poměrně spontánně a chaoticky v roce 2011 a pokračovala jejich oficiálním zveřejněním v roce 2014. Byly tvořeny tzv. indikátory, kterým ale chybí propracovanost a systematické ověřování v praxi.

Níže uvedené rozpracování RVP ZV – očekávaných výstupů uvádíme jako kompilaci vzniklých materiálů z let 2011 – 2014. Jsou kombinací různých autorských kolektivů, které začali ve složení Hofmann, E., Knecht P., Pavlas, T., Šperl, J., Vávra, J. a skončili autorským kolektivem Herink, J., Červený, Vávra, J. Uvedený materiál by Vám měl však pomoci alespoň při formulaci dílčích cílů do plánování a přípravy na výuku.

Za autorský kolektiv: Eduard Hofmann

Přepřacováno: Štěpán Horký, 2022

Tematický okruh	Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie	Příklad: konkrétní region
<p>Z-9-1-01 žák: organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. samostatně volí vhodné zdroje dat a informací, potřebných pro odpovědi na různé geografické otázky 2. zdůvodní výběr vhodného zdroje informace pro získání odpovědi na různé geografické otázky 3. vyhledá geografické informace z dostupných databází – např. sčítání lidu 4. rozpoznává geografické informace v různých médiích – televizi, rozhlas, tištěných médiích a na internetu a pojmenovává zdroje informací v nich uvedených 5. třídí a rozlišuje relevantní informace ze sociálních sítí 6. uspořádá informace z geografických databází do tabulek, provádí s nimi jednoduché statistické operace a volí vhodné grafické zpracování 7. používá myšlenkové/mentální mapy k třídění a uspořádání informací 	
<p>Z-9-1-02 žák: používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. používá směrovou růžici a určuje hlavní a vedlejší světové strany 2. zakreslí do topografické mapy určité objekty 3. porovná různé druhy map na základě měřítka a použité legendy a určí míru její generalizace 4. vybere vhodnou mapu či jinou geografickou pomůcku pro vysvětlení odpovědí na geografické otázky 5. prokáže na příkladech dovednost čtení, analýzy, interpretace a hodnocení mapy 6. vytvoří podle zadání tematickou mapu určitého místa, např. mapu využití ploch a navrhne k ní legendu 7. aktivně využívá GIS – vytváří tematické mapy, zakresluje objekty, interpretuje mapy 8. orientuje se ve webových mapových portálech 9. využívá mobilní mapové aplikace a orientuje se s nimi v terénu 	

Tematický okruh	Přírodní obraz Země	Příklad: Austrálie
<p>Z-9-2-01 žák: Prokáže na konkrétních příkladech tvar planety Země, zhodnotí důsledky pohybů Země na život lidí a organismů.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. uvede a popíše nepřímý důkaz o tvaru planety Země podle určitých jevů v krajině 2. vyjmenuje důsledky sklonu zemské osy, oběhu Země kolem Slunce, rotace Země kolem osy a pohybů Měsíce 3. vysvětlí na příkladech vliv pohybů Země a Měsíce na život organismů a lidí na Zemi 4. vysvětlí příčiny rozdílného času na Zemi mezi dvěma místy s polohou na různých polednících. 	
<p>Z-9-2-02 žák: Rozlišuje a porovnává složky a prvky přírodní sféry, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, rozeznává, pojmenuje a klasifikuje tvary zemského povrchu.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. popíše určitý výřez krajiny z hlediska jejího využití 2. identifikuje v krajině prvky a složky přírodní sféry 3. popíše na obrázcích příklady tvarů zemského povrchu a příčiny jejich vzniku 4. uvede příklady příčinných vztahů v krajině 	
<p>Z-9-2-03 žák: porovná působení vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře a jejich vliv a jejich vliv na přírodu a na lidskou společnost</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. vyjádří vlastními slovy představu o působení vnějších přírodních sil na zemský povrch 2. rozliší síly, které utvářely a utvářejí zemský povrch 3. porovná působení vnitřních a vnějších sil na utváření zemského povrchu, na život organismů a lidí 4. podle mapy ohraničí a popíše podnebné pásy 5. vyjmenuje vlivy šířkové pásmovitosti a výškové stupňovitosti na život lidí a organismů 6. vysvětlí rozdíl mezi pojmy počasí a podnebí 7. pojmenuje činitele, které ovlivňují počasí a podnebí 8. vysvětlí svými slovy rozmístění vody na Zemi a význam vody pro život lidí a organismů 	

	<p>9. vysvětlí podstatu oběhu vody na Zemi a vztahy mezi srážkami, výparem a odtokem</p> <p>10. srovná dostupnost vodních zdrojů v různých regionech světa</p> <p>11. rozliší s pomocí školního atlasu světa rozmístění hlavních typů půd</p> <p>12. uvede příklady procesu znehodnocení půdy a jeho dopad na zemědělskou činnost a lidskou společnost</p>	
--	--	--

Tematický okruh	Regiony světa	Příklad: Austrálie
<p>Z-9-3-01 žák: lokalizuje na mapách světadíly, oceány a makroregiony světa podle zvolených kritérií, srovnává jejich postavení, rozvojová jádra a periferní zóny</p>	<p>1. lokalizuje na mapách jednotlivé světadíly a oceány</p> <p>2. rozdělí svět na makroregiony dle zvoleného regionálního kritéria</p> <p>3. lokalizuje rozvojová jádra a periferní zóny zvolených makroregionů světa</p>	
<p>Z-9-3-02 žák: porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných regionů světa a vybraných (modelových) států</p>	<p>1. identifikuje a popíše s využitím různých zdrojů (textů, map, fotek, tabulek, grafů...) základní přírodní a společenské charakteristiky zvolených makroregionů světa</p> <p>2. popíše s využitím různých zdrojů (textů, map, fotek, tabulek, grafů...) základní přírodní a společenské charakteristiky vybraných modelových států</p> <p>3. porovná přírodní a společenské charakteristiky vybraných modelových států</p> <p>4. zhodnotí odlišnosti mezi přírodními a společenskými charakteristikami vybraných modelových států</p>	
<p>Z-9-3-03 žák: zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou</p>	<p>1. zdůvodní, proč se různé regiony světa odlišují z hlediska přírodních (klimatické, tektonické pochody, eroze) a společenských charakteristik (migrace, růst populace, urbanizace, způsob dopravy, náboženství, ekonomické aktivity a politické charakteristiky)</p>	

<p>nastat a co je příčinou zásadních změn v nich</p>	<p>2. popíše příčiny přírodních a společenských změn a prostorových interakcí ve vybraných regionech světa (např. posun litosférických desek, sopečná činnost, zemětřesení, klimatické jevy, rozmístění vegetace, oběh vody, zavlažování, eroze půdy, desertifikace, odlesňování, nedostatek přírodních zdrojů, rozmístění populace, ekonomická struktura, urbanizace, globalizace, světový obchod, války, migrace, růst dopravy, cestovní ruch, znečištění oceánů)</p> <p>3. analyzuje výše uvedené příčiny přírodních a společenských změn a prostorových interakcí ve vybraných regionech světa</p> <p>4. formuluje otázky týkající se vývoje přírodních a společenských změn a prostorových interakcí ve vybraných regionech světa</p> <p>5. hledá a navrhuje podle dostupných zdrojů informací ekologicky, sociálně a ekonomicky únosné řešení vybraných přírodních a společenských problémů ve sledovaných regionech světa</p>	
--	--	--

Tematický okruh	Společenské a hospodářské prostředí	Příklad: Austrálie
<p>Z-9-4-01 žák: posoudí na přiměřené úrovni prostorovou organizaci světové populace</p>	<p>1. porovná rozdíly v rozložení a základních charakteristikách obyvatelstva různých částí světa (podle hustoty zalidnění, podle věkové a náboženské struktury, podle zaměstnanecké struktury) na základě využití vybraných informačních zdrojů</p> <p>2. svými slovy charakterizuje obyvatelstvo hospodářsky vyspělých a méně vyspělých zemí podle různých hledisek</p> <p>3. porovná společenské a kulturní odlišnosti různých částí světa</p> <p>4. vysvětlí svými slovy na příkladech kulturní odlišnosti ve svém osobním okolí (školní třída, rodina, přátelé, sousedé, denní život dětí apod.).</p>	
<p>Z-9-4-02 žák: posoudí, jak přírodní podmínky souvisí s funkcí lidského sídla, pojmenuje</p>	<p>1. popíše vliv prostředí na lidská sídla a aktivity</p> <p>2. popíše na příkladech sídla různé hierarchické úrovně a různých funkcí</p> <p>3. svými slovy vyjmenuje specifika života na venkově a ve městě</p> <p>4. svými slovy vysvětlí vzájemný vztah mezi venkovem a městem</p>	

<p>obecné základní geografické znaky sídel.</p>		
<p>Z-9-4-03 žák: zhodnotí přiměřeně strukturu, složky a funkce světového hospodářství, lokalizuje na mapách hlavní světové surovinové a energetické zdroje</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. vyjmenuje obecné předpoklady pro územní rozmístění výroby a spotřeby 2. vysvětlí na příkladech hlavní lokalizační faktory konkrétních vybraných hospodářských aktivit 	
<p>Z-9-4-04 žák: porovnává předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. identifikuje z lokalit zdrojů a z lokality trhu nejvýhodnější lokaci podniku na zpracování surovin z uvedených lokalit 2. žák identifikuje, kde je nejvýhodnější poloha prodejce/prodejců zmrzliny na pláži 3. žák porovnává výhodnost umístění trhu ve vztahu ke zdrojům či surovinám 	
<p>Z-9-4-05 žák: porovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. zařadí do určitých kategorií státy světa a regiony států světa podle různých kritérií – kulturních, hospodářských, obchodních, politických, bezpečnostních (vojenských) 2. jmenuje příklady nejvýznamnějších organizací a integrací států světa 3. vysvětlí na příkladech oblasti působení světových organizací a integrací 	
<p>Z-9-4-06 žák lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. lokalizuje příklady ohnisek napětí a konfliktů ve světě 2. pojmenuje na příkladech charakter napětí a konfliktů ve světě a vysvětlí jejich nebezpečí 3. uvede význam a úlohu vybraných mezinárodních institucí a organizací při řešení konfliktních situací 	

Tematický okruh	Životní prostředí	Příklad: Austrálie
Z-9-5-01 žák: porovnává různé krajiny jako součást pevninské části krajinné sféry, rozlišuje na konkrétních příkladech specifické znaky a funkce krajin	<ol style="list-style-type: none"> 1. popíše krajiny dneška z hlediska jejich ovlivnění člověkem: přírodní krajina; kulturní krajina 2. uvádí na konkrétních případech výše uvedené typy krajin. 3. rozpozná a popíše na příkladu – přírodní, hospodářskou a humánní strukturu krajiny. 	
Z-9-5-02 žák: uvádí konkrétní příklady přír. a kulturních kraj. složek a prvků, prostorové rozmístění hlavních ekosystémů (biomů)	<ol style="list-style-type: none"> 1. popíše přírodní a kulturní složky krajiny na různé hierarchické úrovni 2. popíše přírodní složky krajiny na různé hierarchické úrovni a uvede na příkladech, jak mohou být ovlivňovány činností člověka 3. vysvětlí, co je to pojem biodiverzita a uvede příklady krajin na různé hierarchické úrovni, kde je nejméně ovlivněna činností člověka 4. vysvětlí základní ekologické vazby jednotlivých biomů světa 5. uvede příklady vlivu lidských faktorů na změny v biomech 	
Z-9-5-03 žák: uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí	<ol style="list-style-type: none"> 1. identifikuje a popíše technologické hazardy a jejich dopad na přírodní prostředí. 2. popíše a analyzuje kladné i záporné dopady moderních technologií na životní prostředí 3. popíše princip skleníkového efektu, problematiku globálního oteplování a úbytku ozonové vrstvy 4. analyzuje, jakým způsobem jsou různé přírodní oblasti na světě nejvíce postiženy lidskou činností – kácení pralesů, výstavba přehrad, vypalování lesů, rozšiřování pouští. 5. analyzuje a hodnotí působení člověka v místním regionu, obci, městě a používá základní nástroje SWOT analýzy 6. charakterizuje různé kultury a jejich prostředí a srovnává, jak kultura reflektuje podmínky prostředí. 7. Zhodnotí, jak je důležitá role jednotlivých přírodních zdrojů ve společnosti a jaký může mít dopad na vývoj a politiku v jednotlivých regionech 8. vysvětlí na příkladech principy ochrany přírody a udržitelného života 	

Tematický okruh	Česká republika	Příklad: Austrálie
Z-9-6-01 žák: vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy	1. lokalizuje na mapách místní region 2. identifikuje specifické přírodní, společenské a kulturní charakteristiky místního regionu 3. zdůvodní specifičnost místního regionu na základě srovnání s jinými regiony obdobného měřítka	
Z-9-6-02 žák: hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu	1. identifikuje a popíše s využitím různých zdrojů (textů, map, fotek, tabulek, grafů...) přírodní a společenské charakteristiky místního regionu 2. žák přiřadí místní region (mikroregion) k vyšším územním celkům 3. žák na příkladech ilustruje, jak přírodní i společenské podmínky a procesy ovlivňují charakter místního regionu 4. žák analyzuje příčiny přírodních a společenských změn a prostorových interakcí v místním regionu 5. žák zhodnotí možnosti využití přírodních a společenských dispozic pro rozvoj místního regionu 6. žák navrhuje ekologicky, sociálně a ekonomicky únosné řešení vybraných přírodních a společenských problémů v místním regionu	
Z-9-6-03 žák: hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu.	1. popíše s využitím různých zdrojů (textů, map, fotek, tabulek, grafů...) přírodní a společenské charakteristiky České republiky 2. vysvětlí pojem poloha a zhodnotí polohu České republiky z hlediska výhod a nevýhod 3. žák porovná přírodní a společenské charakteristiky České republiky s vybranými evropskými i mimoevropskými modelovými státy 4. porovná s využitím různých dostupných zdrojů a podle vybraných kritérií (například HDP, kupní síla, klasifikace regionů Evropské unie) přírodní, hospodářské a společenské charakteristiky České republiky s vybranými (modelovými) zahraničními státy	
Z-9-6-04 žák: lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska	1. vyjmenuje a ukáže na mapách hlavní jádrové a periferní oblasti České republiky, přiměřeně popíše jejich rozvojové charakteristiky, zacílení rozvoje 2. lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a další vybrané regiony	

osídlení a hospodářských aktivit.	3. objasní přírodní, společenské a hospodářské charakteristiky krajů a dalších vybraných regionů České republiky	
Z-9-6-05 žák: uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států.	1. vyjmenuje příklady zapojení České republiky do světových mezinárodních a nadnárodních institucí, organizací a integrací států 2. svými slovy vysvětlí význam členství České republiky v Evropské unii	

Tematický okruh	Terénní geografická výuka, praxe a aplikace	Příklad: Austrálie
Z-9-7-01 žák: vysvětlí význam terénní výuky pro sběr dat z terénního výzkumu, popíše jednotlivé fáze terénní výuky, používá základy praktické topografie a orientuje se v terénu.	1. popíše a vysvětlí význam jednotlivých fází terénní výuky 2. úspěšně se orientuje v terénu pomocí GPS, mapy 3. ovládá základní techniky odhadu vzdáleností a nepřímého měření výšek objektů. 4. bezpečně určí své stanoviště v topografické mapě a následně je vyhledá i v mapě tematické 5. vysvětlí výběr způsobu a techniky pro sběr dat z primárních zdrojů	
Z-9-7-02 žák: aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny	1. rozliší konkrétní objekty, jevy a procesy ve sledované krajině 2. na základě historických fotografií, map či leteckých snímků určí změny v pozorované krajině 3. zobrazí pozorované objekty do jednoduchého náčrtu, do tištěné nebo elektronické mapy 4. pořizuje dokumentární snímky zvoleného objektu či výřezu krajiny 5. rozpoznává a analyzuje strukturní prvky sledované krajiny 6. vytvoří mapu využití krajiny podle zadané legendy a zhodnotí její základní funkce	
Z-9-7-03 žák: uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a	1. respektuje zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině 2. popíše fungování záchranného integrovaného systému za mimořádných situací	

<p>pobytu v krajině uplatňuje v modelových situacích zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných událostech</p>	<p>3. objasní vhodné chování v různých krizových modelových situacích za mimořádných událostí (živelní pohromy, například povodně, atmosférické poruchy, zemětřesení, sopečné výbuchy, sesuvy půdy, laviny)</p>	
---	---	--